

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juni 1945 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om inrättande av en statlig lånefond för driftskredit m. m. åt jordbrukare och jordbruksarbetare.

(2:a avd.)

Jordbruksutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen:

1) II: 179 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl., vari hemställdt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om allsidig utredning av frågan om inrättande av en statlig fond för lån till anskaffande av jordbruksinventarier och till täckande av andra nödiga utgifter för igångsättande av driften å jordbruksfastighet i de fall, då svårighet yppas att i annan ordning finansiera dessa utgifter; samt

2) I: 200 av herr *Persson, Ivar*, m. fl. och II: 183 av herr *Johnsson* i Skoglösa m. fl., likalydande, vari anhållits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning angående inrättande av en statlig lånefond för driftskredit med belåningsmöjligheter i lösöreegendom utan borgen åt jordbrukare och jordbruksarbetare samt att Kungl. Maj:t för riksdagen ville framlägga förslag i ärendet.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för dessa yrkanden får utskottet — i den mån en närmare redogörelse icke lämnas därför i det följande — hänvisa till motionerna.

Frågan om bättre möjligheter för unga driftiga jordbruksarbetare och jordbrukarsöner att på billiga villkor erhålla lån till övertagande av jordbruk var föremål för behandling vid såväl 1943 som 1944 års riksdagar till följd av motioner i ämnet. Enligt dessa motioner skulle låneverksamheten begränsas till att avse personer som ämnade övertaga jordbruk på arrende. Utskottet till vilket motionerna hänvisades avstyrkte i sina av riksdagen godkända utlåtanden nr 42/1943 och 5/1944 bifall till motionerna under i huvudsak den motiveringen att motionärernas önskemål visserligen syntes erbjuda åtskilligt av intresse ur sociala synpunkter men att, därest statligt stöd för inventarieanskaffning lämnades åt arrendatorer, skäl talade för att liknande förmån bereddades jämväl personer som begynte jordbruk genom att förvärva sådana med äganderätt. En dylik låneverksamhet kunde förväntas bli av en sådan omfattning att den med hänsyn till bland annat

det statsfinansiella läget icke kunde tillstyrkas. Med rådande priser på jordbruksinventarier syntes dessutom en viss försiktighet böra iakttagas vid begynnande av jordbruksdrift.

I de förevarande motionerna föreslås en verksamhet där möjlighet att erhålla lån skulle tillkomma såväl arrendatorer som självägande jordbrukare. Ehuru i rubriken till motionen II: 179 lånen angivas skola avse anskaffning av jordbruksinventarier och i rubriken till de likalydande motionerna I: 200 och II: 183 lånen angivas skola avse driftskredit, framgår av motiveringarna att samtliga motionärer tänkt sig att lånen skulle avse anskaffning av såväl inventarier som driftsförnödenheter av olika slag. Även i fråga om förutsättningarna för låns erhållande föreligger överensstämmelse mellan motionerna så till vida som lån ifrågasättas skola utlämnas icke endast till obemedlade utan även till mindre bemedlade personer.

I alla tre motionerna anföres vidare att lånesökandenas personliga kvalifikationer skulle tillmätas betydelse, i det att lån borde utlämnas endast till personer som prövades äga förutsättningar att driva jordbruk och i övrigt vore skötsamma och kända för god vandel. Som förebild för den föreslagna verksamheten borde enligt samtliga motionärer i huvudsak tjäna den s. k. arrendelåneverksamheten. En kortare redogörelse för denna verksamhet torde därför böra lämnas.

Riktlinjerna för arrendeegnahemsverksamheten uppdrogos vid 1934 års riksdag (prop. nr 268; jordbr.utsk. utl. nr 93; r. skr. nr 349). Verksamheten avser att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning genom upplåtelse på arrende till obemedlade och mindre bemedlade personer av genom statens försorg iordningställda lägenheter å kronan tillhörig jord (arrendeegnahem). I samband med dylik upplåtelse kan till arrendator utlämnas lån av statsmedel (arrendelån) för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften. Enligt den ursprungliga kungörelsen i ämnet nr 279/1934 var maximibeloppet för dylikt lån 4 000 kronor. Verksamheten skulle enligt samma kungörelse handhas av statens jordnämnd. Numera handhas arrendeegnahemsverksamheten av egnahemsorganen (prop. nr 236/1939; jordbr.utsk. utl. nr 83/1939; r. skr. nr 444/1939; prop. nr 130/1940; jordbr.utsk. utl. nr 33/1940; r. skr. nr 273/1940) och bestämmelserna angående verksamheten ha inarbetats i kungörelsen angående den statliga egnahemsverksamheten nr 589/1940. Högsta lånebelopp är numera 4 500 kronor. Lånen utlämnas från arrendelånefonden.

I fråga om storleken av de ifrågasatta lånen föreslås i de likalydande motionerna I: 200 och II: 183 att lånebeloppen skulle stå i visst förhållande till storleken på vederbörande gårdar. Lånemaximum borde vidare vara högre än vad som gäller för arrendelånen.

Beträffande säkerheten för utlämnade lån synes i motionen II: 179 ifrågasättas att i nämnda avseende skulle tillämpas samma principer som gälla i fråga om arrendelån. I den förut omnämnda propositionen nr 268/1934 anförde departementschefen bland annat följande.

Att kräva att fullgod säkerhet alltid skall ställas för arrendelån låter sig uppenbarligen icke göra. Till ställande av dylik säkerhet sakna ifrågakommande arrendatorer i allmänhet möjligheter. Den enda säkerhet, arrendator torde vara i stånd att erbjuda, är inteckning i jordbruksinventarierna. Sådan säkerhet synes han i regel böra lämna.

I de likalydande motionerna I:200 och II:183 föreslås att till säkerhet för de ifrågasatta lånen skulle läggas inteckning i löseegendom utan borgen.

Enligt vad utskottet har sig bekant pläga sparbanker och jordbrukskassor vid sådan kreditgivning varom här är fråga fordra borgen. Anses denna svag, lär understundom en inventarieinteckning godtagas såsom fyllnad.

Beträffande institutet inteckning i jordbruksinventarier må nämnas följande. Institutet tillskapades år 1932 för att bereda möjlighet för jordbrukare att använda jordbruksinventarier såsom kreditunderlag. I ämnet gäller lagen den 3 juni 1932 (nr 171) om inteckning i jordbruksinventarier. Enligt densamma medför en dylik inteckning icke panträtt utan allenast förmånsrätt enligt 17 kap. 7 § handelsbalken om gäldenären försättes i konkurs. Om gäldenären avyttrar, bortför eller förstör inventarierna, upphör inteckningsrätten. Något straffansvar för dylika förfoganden finnes icke. Inventarierna kunna vidare bli föremål för exekutiv försäljning för betalning av annans fordran, utan att härvid innehavare av inventarieinteckning kan göra gällande någon rätt vid utmätningen.

Emellertid innehåller lagen en del bestämmelser som avse att skydda inteckningshavaren mot gäldenärens förfoganden över intecknad egendom. Sålunda äger inteckningshavaren rätt att, även om hans fordran ej är förfallen, kräva omedelbar betalning för densamma, om antingen jordbruket helt eller till väsentlig del nedlägges eller överlåtes, eller om inventariebeståndet genom försäljning, bortföring eller förstöring av inventarier väsentligen nedgår, eller om det skäligen kan befaras, att på grund av gäldenärens förvållande inteckningshavarens säkerhet kommer att märkligt minskas. Där inteckningshavaren sålunda utnyttjar sin uppsägningsrätt men gäldenären ej betalar fordringen, kan den förre tydligen lagsöka gäldenären och därefter vinna utmätning i hans egendom eller också omedelbart föranstalta om gäldenärens försättande i konkurs, i vilket sistnämnda fall den på inteckningen grundade förmånsrätten kan göras gällande. Vidare äger inteckningshavaren, om intecknad egendom avyttras och köpeskilling vid konkursens inträffande utestår ogulden, njuta samma rätt i denna som han ägt i det försålda. Motsvarande rätt får också anses gälla i fråga om ogulden ersättning för intecknad egendom, som varit föremål för försäkringsfall. För att förmånsrätten skall kunna erhållas förutsättes att inteckning i inventarierna meddelats i den ordning som föreskrives i lagen.

Beträffande den närmare utformningen av den ifrågasatta verksamheten innehålla de likalydande motionerna I:200 och II:183 mera utförliga förslag. Härom anföres bland annat följande.

För tillgodoseende av föreliggande behov av driftskredit kan tänkas inrättandet av en särskild statlig lånefond, men också att utvidga statens se-

kundärlånefond för jordbrukare. I det senare fallet vinnes den fördelen att organisationen redan är uppbyggd och att den utan dyrbara anordningar och onödigt tidsutdräkt skulle kunna träda i verksamhet. Ävenledes kan man i detta fall utnyttja jordbrukskasserörelsen som låneförmedlare.

Utskottet.

Ehuru utskottet ifrågasätter, huruvida icke motionärerna överskattat betydelsen av förevarande, ånyo inför riksdagen bragta fråga vill utskottet icke bestrida, att behov understundom torde förefinnas för obemedlade och mindre bemedlade personer som ämna börja jordbruk att kunna erhålla lån på förmånliga villkor till anskaffande av jordbruksinventarier och täckande av andra med driften förenade utgifter.

Vad beträffar självägande jordbrukare synes, såsom alternativt föreslagits i de likalydande motionerna I: 200 och II: 183, frågan i viss mån kunna lösas genom att ökade möjligheter beredas att kunna erhålla lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare. Dylika lån få enligt gällande bestämmelser meddelas till högst sjuttiofem procent av det i vederbörlig ordning fastställda belåningsvärdet å den egendom som är i fråga. Det är utskottets uppfattning att — utan att förluster för statsverket därigenom skulle uppstå — till vinnande av det i motionerna angivna syftet nämnda gräns skulle kunna sättas något högre.

I fråga om personer som börja jordbruksdrift genom övertagande av arrende kan däremot en dylik metod icke komma till användning. För sådana fall torde därför andra möjligheter få övervägas. Det i motionerna framkastade förslaget att såsom enda säkerhet för utlämnade lån skulle läggas in teckningar i jordbruksinventarier finner utskottet dock betänkligt ur flera synpunkter. Den form av säkerhet som med nu gällande bestämmelser erhålles genom detta institut synes nämligen vara av ett så omstritt värde, att institutets tillämpning icke ytterligare bör uppmuntras. Det synes visserligen kunna göras gällande, att reglerna skulle kunna omarbetas. I detta sammanhang torde emellertid få erinras om vad som anfördes av dåvarande chefen för justitiedepartementet i den proposition, som ligger till grund för de nuvarande bestämmelserna i ämnet. Departementschefen anförde där bland annat, att varje försök att av in-teckning i jordbruksinventarier skapa en säkerhetsrätt som ensam för sig skulle utgöra en tillräcklig grund för kreditgivning torde få anses mindre välbetänkt. En säkerhetsrätt av sådan styrka skulle nämligen nödvändiggöra så långt gående ingrepp i jordbrukarnas förfoganderätt över inventarierna att själva syftet med säkerhetsrätten i hög grad skulle motverkas. Denna uppfattning, till vilken riksdagen uttalade sin anslutning, torde fortfarande stå oemotsagd.

Av det anförda framgår, att utskottet icke ställer sig avvisande mot motionernas syfte. Då utskottet emellertid förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan synes någon riksdagens åtgärd i anslutning till motionerna för närvarande icke böra vidtagas.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att motionerna II: 179 samt I: 200 och II: 183, de sistnämnda likalydande, må anses besvarade med vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 8 juni 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

ABEL ANDERSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Carl Edmund Eriksson, Gabrielsson, Anderberg, Dahlström, Svedberg, Bror Nilsson, Hagman* och *Sundelin* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Löbbo, *Carlström, Larsson* i Karlstad, *Jacobson* i Vilhelmina, *Andersson* i Hedensbyn, *Persson* i Vinberg, *Jonsson* i Järvsand och fru *Eriksson*.

Reservat ion

av herr *Carl Edmund Eriksson*.
